

Szymon Żyliński

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Technologia i media w niebeletrystycznej twórczości Douglasa Couplanda

Technology and media in non-fiction works of Douglas Coupland

STRESZCZENIE:

Celem niniejszego artykułu jest prześledzenie motywu przewodniego: technologii i mediów w niebeletrystycznej twórczości kanadyjskiego pisarza Douglasa Couplanda, odpowiedzialnego za ukucie i rozpowszechnienie terminu „pokolenie X”, określającego zagubionych, odrzucających zachowania konsumpcyjne, szukających sensu własnej egzystencji ludzi. Coupland to twórca mało znany w Polsce, dlatego należy przybliżyć jego dzieła szerszej publiczności, szczególnie ze względu na brak tłumaczeń tych publikacji na język polski. Częstokroć był w stanie przewidzieć nowe technologie i zjawiska z przyszłości, które początkowo egzystowały jedynie jako fikcja literacka czy eseistyczne spekulacje, aby potem przerodzić się w realne wytwory człowieka. Coupland cieszy się również statusem „technologicznego celebryty”, a jego poglądy na wiele współczesnych spraw słuchane są z uwagą.

SŁOWA KLUCZOWE:

Douglas Coupland, media, technologia, pokolenie X, Kanada

ABSTRACT:

This paper tries to follow a concurring theme: technology and media in non-fiction works of Canadian writer Douglas Coupland, who is responsible for coining and dissemination of the term Generation X, that describes lost, anti-consumerist, looking for the sense of life people. Coupland is a little known author in Poland therefore his works, of which most is not translated to Polish, need to be shared with broader audience. Coupland quite often was able to foresee new technologies and phenomenon from the future, that at the beginning only existed as works of fiction or essayistic speculations, that later became real products of men. Coupland is also technology celebrity whose voice is listened with attention.

KEY WORDS:

Douglas Coupland, media, technology, Generation X, Canada

Douglas Coupland, ur. 30 września 1961 roku, jest kanadyjskim pisarzem i artystą odpowiedzialnym za ukucie terminu „pokolenie X” oraz opisanie tego fenomenu w książce o takim samym tytule¹. Na fali globalnego sukcesu kilka jego książek zostało przetłumaczonych na język polski², jednak nie cieszył i nie cieszy się w naszym kraju szczególną popularnością, dlatego wydaje się właściwe, aby przybliżyć polskiemu odbiorcy choćby fragment jego dokonań.

Ten jeden z najśłynniejszych współczesnych pisarzy swoją karierę pisarską rozpoczął, pracując jako dziennikarz, copywriter m.in. w Kanadzie czy Japonii. Na początku lat 90. pracował jako dziennikarz, u którego zamówiono serię artykułów opisujących przeciętnego współczesnego człowieka. Cykl tekstów dziennikarskich nigdy nie powstał, ale za to Coupland napisał „Pokolenie X” – książkę kultową, której nikt nie chciał początkowo wydać, a która potem okazała się globalnym sukcesem. Jej tytuł określał grupę ponadprzeciętnie wykształconych osób żyjących bez konkretnego, unifikującego sensu. Kolejne książki Couplanda, wydawane niemalże co roku, nie powtórzyły już fenomenalnego sukcesu „Pokolenia X”, co nie znaczy, że nie cieszyły się wielką popularnością wśród krytyków i czytelników. Douglas Coupland skończył również szkołę artystyczną i jest uznanym artystą plastykiem, specjalizującym się w instalacjach.

Technologia i media to dwa motywy przewodnie w twórczości Kanadyjczyka. Stanowią one oś, wokół której snute są wszystkie historie, co szczególnie jest widoczne w jego książkach niebeletrystycznych. Niniejszy tekst jest właśnie próbą przyjrzenia się temu, jak Douglas Coupland przedstawia środki masowego przekazu i ich zaplecze techniczne. Artykuł składa się z wprowadzenia, z uwzględnieniem krótkiej noty biograficznej autora, części właściwej, czyli prezentacji wybranych motywów technologicznych, oraz podsumowania – syntezy. Natomiast metodą badawczą użytą w tym artykule jest analiza zawartości, czyli zespół technik opartych na obiektywnym, systematycznym opisie konkretnych tekstów³.

¹ D. Coupland, *Pokolenie X*, Warszawa 1998.

² Książki wydane na fali sukcesu „Pokolenia X” to: D. Coupland, *Poddanie Microsoftu*, Warszawa 1996; D. Coupland, *Szamponowy świat*, Warszawa 1997; D. Coupland, *Życie po bogu*, Warszawa 1997; D. Coupland, *Polaroidy z koncertu*, Warszawa 1998; D. Coupland, *Pokolenie X*, dz. cyt. W Polsce wydano również dwie późniejsze książki pisarza, ale przeszły one bez echa: D. Coupland, *Wszystkie rodziny są nienormalne*, Warszawa 2005; D. Coupland, *Złodziej gumy*, Warszawa 2008.

³ D. Wimmer, J.R. Dominick, *Mass media. Metody badań*, Kraków 2008.

Zanim przejdziemy do opisu dzieł Couplanda, należy umiejscowić jego twórczą działalność wśród krytycznych opracowań naukowych. Jediną publikacją w całości poświęconą (wczesnym) książkom autora z Vancouver jest opracowanie Andrew Tate'a⁴, gdzie opisany jest okres 1991–2006 od wydania „Pokolenia X” do „JPod”. Tate koncentruje się na kilku aspektach twórczości Couplanda, przede wszystkim na „denarracji”, czyli zafrapowaniu autora brakiem wielkich wydarzeń historycznych, jak wojna, które łączyłyby indywidua we wspólnotę. Również brak wielkich narracji, wśród których współczesny człowiek czułby się bezpieczny i zrozumiany, jest innym kluczem, przez który można odczytać pisarza z Vancouver.

Teksty jednych badaczy, jak np. Ch. Doody⁵, G.P. Lainsbury⁶ czy R. Yeo⁷, skupiają się na krytycznym omówieniu i wieloaspektowości „Pokolenia X”, natomiast innych na tożsamości narodowej kanadyjskiego pisarza⁸, czy szeregu innych aspektów związanych z twórczością Couplanda⁹.

W tym miejscu należy postawić pytanie o przyczyny zajęcia się jego twórczością. Coupland jest doskonałym obserwatorem otaczającej rzeczywistości i bardzo trafnie potrafi nazwać zjawiska, które trapią albo/i fascynują współczesnego człowieka – czemu wielokrotnie dał wyraz w swoich książkach. Często był

⁴ A. Tate, *Douglas Coupland*, Manchester, Nowy Jork 2007.

⁵ Ch. Doody, *X-plained: The production and reception History of Douglas Coupland's Generation X*, „Papers of the Bibliographical Society of Canada” 2011, vol. 48, nr 1, s. 5–30.

⁶ G.P. Lainsbury, *Generation X and the end of history*, „Essays on Canadian writing” 1996, nr 58, s. 229–240.

⁷ R. Yeo, *Narrating Re-Generation*, „Canadian Literature” 2010, nr 206, s. 123–124.

⁸ Zob. R. Melson, *A (Queer) Souvenir of Canada: Douglas Coupland's transformative national symbols*, „Canadian Literature” 2013, nr 216, s. 35–49; M. Boyle-Taylor, *Beware the Ides of Coupland: Douglas Coupland's (Oh, so very Canadian) perspective on the future and what it means to us*, „College Quarterly” 2011, vol. 14, nr 1, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ944700.pdf>, dostęp: 6.10.2015; R. McGill, *The sublime simulacrum: Vancouver in Douglas Coupland's geography of apocalypse*, „Essays on Canadian Writing” 2000, nr 70, s. 252–277.

⁹ Zob. D. Black, *McLuhan the teacher*, „English studies in Canada” 2010, vol. 36, nr 2/3, s. 24–28; D. Harners, *Having arrived, time to move on: Coupland's Brentwood as an experiment with space and time*, „Environment & Planning” 2001, vol. 33, nr 12, s. 2109–2126; P.A. Taylor, *Hackers: Cyberpunks or microsersfs?*, „Information, Communication & Society” 1998, vol. 1, nr 4, s. 401–419; G. Nathan, *The magnanimous soul*, „NPQ: New Perspective Quarterly” 1994, vol. 11, nr 2, s. 2–4; C. Abbot, *Jim Rocford or Tony Soprano: Coastal Contrasts in American Suburbia*, „Pacific Historical Review” 2014, vol. 83, nr 1, s. 1–23; B.J. Grubisic, *Surface Dwellers*, „Canadian Literature” 2007, nr 192, s. 154–156.

w stanie przewidzieć nowe technologie i zjawiska z przyszłości, które początkowo egzystowały jedynie jako fikcja literacka czy eseistyczne spekulacje, aby potem przerodzić się w realne wytwory człowieka¹⁰. Coupland cieszy się również statusem „technologicznego celebryty” i zapraszany jest przez największe na świecie korporacje medialne, jak Google czy Alcatel-Lucent, aby pełnić rolę czy to konsultanta, czy tzw. artysty rezydenta.

Pokłósiem ostatniej wizyty w drugiej z wymienionych firm jest książka „Kitten Clone”, będąca rozbudowanym esejem technologicznym, w jaki wplecione są konwersacje z szeregiem osób z całego świata pracujących w laboratoriach Alcatel-Lucent. Firma ta odegrała „kluczową rolę w projektowaniu, budowaniu i utrzymaniu Internetu”¹¹.

„Kitten Clone” podzielona jest na trzy części, które odzwierciedlają poszczególne etapy zarówno rozwoju firmy, jak i globalnych sieci teleinformatycznych. Couplandowski podział również ukazuje, kto jaką rolę pełni, bądź pełnił w rozwoju Internetu. Rozdział „Przeszłość” to opis oddziałów Alcatel-Lucent w Stanach Zjednoczonych, „Teraźniejszość” to Francja i Kanada, a najbardziej interesująca część „Przyszłość” poświęcona jest siedzibie firmy w Chinach. To tutaj odbywa się wyścig, którego nic nie jest w stanie zatrzymać. Postęp technologiczny następuje niemal z dnia na dzień, a chińskie społeczeństwo entuzjastycznie reaguje na wszystkie, często odgórnie narzucone, zmiany. Coupland nie tylko zwiedza laboratoria, ale również prowadzi szereg rozmów z pracownikami. W jednej z nich, pytając o zrównoważony rozwój Chin, otrzymuje odpowiedź, że „Rozwój na poziomie 6 czy 7 procent tworzy dużo problemów społecznych, i oczywiście nie może być utrzymany w nieskończoność. Rząd obecnie stara się stworzyć popyt na produkowane dobra w Chinach, aby zdywersyfikować i ustabilizować gospodarkę względem zagranicznej zależności”¹².

W innej rozmowie Markus Hoffman, szef Bell Labs Research przyznaje, że masowa adopcja Internetu zaskoczyła jego firmę. Nikt nie przewidział, że stanie się tak popularny, łatwy w obsłudze i wszechobecny. Coupland dorzuca ukutą przez siebie teorię „fatygi wszechwiedzy” –

¹⁰ Jak to np. miało miejsce w *Poddanych Microsoftu*, gdzie główni bohaterowie pracują nad grą komputerową, która przypomina stworzoną kilka lat później grę *Minecraft*. Zob. D. Coupland, *Poddani Microsoftu*, dz. cyt.

¹¹ D. Coupland, *Kitten Clone: Inside Alcatel-Lucent*, Bristol 2014, s. 9.

¹² Tamże, s. 163.

Dzięki Google i Wikipedii po raz pierwszy w historii ludzkości jest możliwe znalezienie odpowiedzi na niemalże każde pytanie i efektem tego jest to, że informacje stały się nieco nudne¹³.

Należy zaznaczyć, że Coupland we wszystkich swoich książkach używa stylu lekkiego, potocznego. Często poważne informacje, medialne dywagacje, opatrzone są natychmiast zabawnym komentarzem. Podobnie jest i w tym przypadku, gdy zaraz po wspomnianej wyżej definicji „fatygi wszechwiedzy” pisarz dodaje: „Musimy zmierzyć się z faktem, że Bóg może być faktycznie lekko znudzony, znając odpowiedzi na wszystkie pytania”¹⁴.

Douglas Coupland wiele miejsca w swojej twórczości dedykował również poszukiwaniu narodowej tożsamości: „kanadyjskości”, jak sam to określa. Co znaczy, że ktoś może nazywać siebie Kanadyjczykiem? Co konstryuuje jednostkę? Jakie wspólne doświadczenia, przedmioty są częściami składowymi wyżej wspomnianego pojęcia?

Temu zagadnieniu poświęcił kilka książek. „Souvenir of Canada” i „Souvenir of Canada 2” to zbiór zdjęć z towarzyszącymi im, krótkimi, objaśniającymi esejami, często poświęconymi technologiom czy mediom. W jednym z nich Coupland zajmuje się symboliką wieży telewizyjnej z Toronto – CN Tower i wpisuje ją w kontekst przestarzałych technologii medialnych, które straciły obecnie rację bytu i służą jedynie celom czysto konsumpcyjnym czy turystycznym (CN Tower na swoim szczycie posiada restaurację oraz taras widokowy). W jego twórczości można znaleźć elementy tęsknoty za dawnymi czasami – w tym przypadku jest podobnie: „Dwudziesty wiek wydaje się, jakby był milion lat temu, jednak jego pasywno-konsumerystyczny sen CN Tower pozostaje kuszący”¹⁵.

¹³ D. Coupland, *Kitten Clone*, dz. cyt., s. 38. Wszystkie cytaty z książek niewydanych w Polsce w tłumaczeniu autora niniejszego tekstu.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ D. Coupland, *Souvenir of Canada*, Vancouver 2002, s. 19.

Równie kuszące wydają się niegdysiejsze kanadyjskie mecze hokeja (ulubionego sportu Kanadyjczyków) zachowane na przestarzałym medium, jakim jest kaseta video VHS¹⁶ czy faks, który pod koniec lat osiemdziesiątych służył również jako element artystycznej kreacji¹⁷. Podobnym sentymentem Coupland darzy stare programy telewizyjne, np. „Reach for the Top”, w którym grupy uczniów z różnych szkół walczyły o główną nagrodę, odpowiadając na pytania dotyczące nabytej w szkole wiedzy¹⁸. Był to prekursorski format, która została potem zaadaptowany przez Stany Zjednoczone, a w konsekwencji resztę świata.

Obu częściom „Souvenir of Canada” towarzyszą fotografie obrazujące opisywane teksty. Często są to zdjęcia typowo kanadyjskich czasopism, książek, okładek płyt. Douglas Coupland, podczas tej podróży sentymentalnej pokazuje jak daleko obecnie odeszliśmy od tradycyjnych form przekazu.

Podobny zabieg (fotografia plus tekst) zastosował przy opisie swojego rodzinnego miasta – „City of Glass. Douglas Coupland’s Vancouver” to książka wyjaśniająca szereg aspektów tej specyficznej metropolii, ale również wspomnień autora związanych z konkretnymi punktami topograficznymi¹⁹. Lotnisko jest jednym z nich. Pisarz opisuje je ze szczegółami i uważa za jedno z najlepszych na świecie²⁰.

Książka pt. „Terry” to również obficie ozdobiona zdjęciami biografia jednego z najsłynniejszych kanadyjskich sportowców Terry’ego Focha, który po wykryciu u niego raka i amputacji prawej nogi wyruszył w transkanadyjski bieg (z protezą zamiast nogi), aby podnieść świadomość dotyczącą nowotworów oraz zebrać środki dla fundacji zajmującej się chorymi²¹. Ten szeroko komentowany w mediach wyczyn niepełnosprawnego sportowca, który zakończył się po 143

¹⁶ Tamże, s. 55.

¹⁷ Coupland przywołuje rok 1988, kiedy jako młody człowiek odbywał staż w torontońskim czasopiśmie, a jego przełożona poprosiła, by faks jako nowa technologia został wykorzystany w nowatorski, ciekawy sposób. Pisarz wpadł na pomysł drukowania serii „Celebrycki faks miesiąca”. Wspomina, że „supermodelka przefaksowała odcisk ust z hotelu George Cinq w Paryżu, a hokeista z Z.S.R.R. krążek hokejowy”. Zob. D. Coupland, *Souvenir of Canada*, dz. cyt., s. 29.

¹⁸ D. Coupland, *Souvenir of Canada 2*, Vancouver 2004, s. 87.

¹⁹ W jednym z tekstów Coupland wspomina pracę na planie filmu „Everything Gone Green”, który powstał na podstawie jego scenariusza. Zob. D. Coupland, *City of glass. Douglas Coupland’s Vancouver*, Vancouver 2009, s. 6–9.

²⁰ Tamże, s. 174.

²¹ D. Coupland, *Terry*, Toronto 2005.

dniach z powodu komplikacji zdrowotnych, a w konsekwencji śmierci Terry'ego Foxa, odbił się echem na całym świecie, przyczyniając się do wzrostu świadomości dotyczącej chorób nowotworowych. Coupland w swojej książce oddaje hołd jednemu z najbardziej heroicznym bohaterów kanadyjskich środków masowego przekazu.

Z podobnych motywacji, jak przedstawione powyżej tytuły, powstała książka o Marshallu McLuhanie – heroldzie Internetu, uważanego za najśłynniejszego medioznawcę na świecie, który wyprzedził swoją epokę o kilka dziesięcioleci²². Coupland wspomina o pewnej metafizycznej pokrewności dusz z wielkim pionierem nauki o komunikacji. Nie bez znaczenia jest również fakt, że obaj są Kanadyjczykami.

Pisarz zdaje sobie sprawę, iż o życiu McLuhana napisano wiele dobrych książek, ale, jak sam mówi, chciał się zmierzyć z legendą. W jednym z przypisów tłumaczy: „Dlaczego pisać biografię? Może po to, aby zobaczyć, jak to jest być kimś innym w innym czasie”²³. Dodaje zaraz: „Będąc po raz pierwszy biografem, moją początkową strategią podczas lektury o życiu McLuhana było wejście w umysł i ciało McLuhana i znalezienie czegoś, czegokolwiek, co oboje mieliśmy wspólnego, i zacząć pisanie z tego punktu”²⁴. A łączy ich wiele. Nadwrażliwość na dźwięki, zamiłowanie do kalamburów²⁵ czy przede wszystkim zaburzenia interakcji

²² D. Coupland, *Marshall McLuhan: You Know Nothing of My Work*, Nowy Jork 2010.

²³ Tamże, l. 2282. [Ta książka była mi dostępna jedynie w formie elektronicznej na czytniku Kindle, który nie podaje numerów stron – posiada ich odpowiednik w postaci tzw. lokalizacji (ang. localization), toteż w przypisie posługuję się skrótem l. w celu określenia miejsca zaczerpniętego cytatu – Sz. Ż.]

²⁴ D. Coupland, *Shopping in Jail*, Berlin 2013, s. 79.

²⁵ Wiele z książek Couplanda jest pełnych aforyzmów, neologizmów, zbitek słownych, definicji, kalamburów, np. „McPraca: Nisko płatna, mało prestiżowa, niekorzystna i bez przyszłości praca w sektorze usługowym. Często uważana za zadowalającą alternatywę kariery zawodowej przez osoby, które nigdy nie splamiły się pracą”. Zob. D. Coupland, *Pokolenie X*, dz. cyt., s. 11, czy np. nazwa albumu z reprodukcjami nazywa się „Wszędzie jest nigdzie jest niczym jest wszystkim”, zob. D. Coupland, *Everywhere is anywhere is anything is everything*, Londyn 2015. Styl pisarski często również bazuje na nieprzetłumaczalnej grze słów. W poniższym przypadku polega na grze słów w słowie alienate, które znaczy odosobniać, ale swój źródłosłów ma w słowie alien, czyli obcy (z kosmosu): „People say that we create technologies which alienate us, but the fact is that anything made by humans is *de facto* expression of humanity. Technology cannot be alienating, because humans created it. Genuinely alien technologies can only be created by aliens”. S. Basar, D. Coupland, H.U. Obrist, *The Age of Earthquakes*, Nowy Jork 2015, s. 169.

społecznych i komunikacji – co Coupland przypisuje temu, że obaj znajdują się w spektrum autystycznym²⁶. Oczywiście są to tylko domniemania pisarza, jednak poparte wieloma przykładami z życia naukowca.

Dodaje również, że McLuhan jest ważny „teraz nawet bardziej niż kiedyś, ponieważ to on przewidział Internet i dostrzegł również motywy jego powstania. Były one tak nowe, niekonwencjonalne i przyszły z tak szerokiego wyboru źródeł, że McLuhan był wykpiwany jako oszust, kłown czy żartowniś”²⁷. W innym tekście pisze: „McLuhan przewidział i opisał Internet w 1961 roku, ale ponieważ nie mógł przedstawić stron internetowych i technicznych szczegółów Google’a, eBay’a czy PayPala, wydawał się ludziom lekko szalony”²⁸. Biografia McLuhana nie jest typową biografią, która powinna charakteryzować się neutralnością biografisty. Tutaj jest inaczej, Coupland w wielu miejscach książki zaznacza swoją obecność, czy to poprzez anegdotyczny przypis, czy bezpośredni opis ingerencji w opisywaną historię²⁹.

Douglas Coupland zafiksowany jest na punkcie technologii – jest jej zwolennikiem, propagatorem i obrońcą³⁰. Zainteresowanie McLuhanem nie kończy się na jego biografii. Książka „The Age of Earthquakes” napisana z Shumonem Basarem i Hansem Ulrichem Obristem jest polemiką z przełomową publikacją traktującą o wpływie technologii na kulturę pt. „The Medium is The Massage”³¹. Obie książki zbudowane są w podobny sposób: czarno-białym zdjęciom towarzyszą częstokroć poetycko-medialne maksymy, które niczym buddyjskie koany mają wprowadzić odbiorcę w stan zadziwienia, pokazać mu drugą stronę technologicznej rzeczywistości.

²⁶ D. Coupland, *Marshall McLuhan*, dz. cyt., l. 507.

²⁷ Tamże, l. 114.

²⁸ D. Coupland, *Shopping in Jail*, dz. cyt., s. 79.

²⁹ Coupland na przykład przywołuje swój kontakt z Ericem McLuhanem, synem Marshalla, i prośbę o wymaz z policzka w celu analizy DNA i ustalenia pochodzenia etnicznego medioznawcy. W typowej biografii podano by jedynie sam efekt badań, a nie proces ich otrzymywania. Zob. D. Coupland, *Shopping in Jail*, dz. cyt., s. 83.

³⁰ Choć sam wielokrotnie mówi, że podczas pisania używa tylko dwóch palców.

³¹ M. McLuhan, Q. Fiore, *The Medium is the Massage*, Corte Madera 2001. Coupland przyznaje się do fascynacji Pop Artem i doskonale można to zauważyć niemalże we wszystkich jego książkach, ich konstrukcji czy ilustracji. Szczególnym przykładem może być opisywana tutaj „The Age of Earthquakes”.

W „The Age of Earthquakes”

autorzy zadają pytanie „Czy generacje nadal są mierzone w latach?”³² tylko po to, by na następnej stronie książki przywołać przekorną wymianę zdań: „Ile masz lat? Jestem siedem iPhone’ów stary”³³.

Upływ czasu przestaje się mierzyć tradycyjnymi jednostkami czasu, teraz mierzy się go upływem kolejnych modeli telefonów. Jest to ironiczne stwierdzenie, gloryfikujące zainteresowanie współczesnego człowieka takim właśnie gadżetem³⁴.

Podobnie jest w przypadku podróżowania, które zaczyna być technologicznie uwarunkowane. „Odwiedzam tylko miejsca, które nie są na Street View”³⁵ – autorzy mają tutaj na myśli zbiór map firmy Google, które swoim zasięgiem pokrywają niemal cały świat. Nieliczne miejsca, które nie zostały obfotografowane przez giganta z Doliny Krzemowej, są trudno dostępne. Powyższy cytat może również świadczyć o pewnym snobizmie i znudzeniu otaczającym światem, który nie niesie za sobą żadnych tajemnic. A z drugiej strony można wysnuć wniosek,

³² S. Basar, D. Coupland, H.U. Obrist, *The Age of Earthquakes*, dz. cyt., s. 32.

³³ Tamże, s. 33. W tym przypadku mamy kolejną grę słowną, w której McLuhan i Coupland się rozsmakowują, a która jest trudna do przetłumaczenia. Na pytanie: Ile masz lat? Należy udzielić odpowiedzi wg wzoru: Mam x lat, co po angielsku brzmi „I am x years old” – w tym przypadku liczebnik został zastąpiony modelem telefonu wyprodukowanego przez firmę Apple.

³⁴ Zob. J. McGregor, *Hong Kong’s severe iPhone 6 obsession*, „Forbes” (brak daty opubl.), <http://www.forbes.com/sites/jaymcgregor/2015/01/12/hong-kongs-severe-iphone-6-obsession/> (dostęp: 8.10.2016 r.); S. Boboltz, *15 times the world’s iPhone Obsession went entirely too far*, „Huffington Post”, (brak daty opubl.), http://www.huffingtonpost.com/2014/09/30/iphone-obsession-stories_n_5876458.html (dostęp: 8.10.2016 r.); P. Burrows, *The first five years of the iPhone obsession*, „Bloomberg Business” (brak daty opubl.), <http://www.bloomberg.com/bw/articles/2012-06-21/the-first-five-years-of-the-iphone-obsession> (dostęp: 8.10.2016 r.).

³⁵ S. Basar, D. Coupland, H.U. Obrist, *The Age of Earthquakes*, Nowy Jork 2015, s. 225.

że wszystko to, co znajduje się w mediach, nie jest warte uwagi, jedynie ta strefa spoza wyznaczonego terytorium jest intrygująca³⁶.

O takim nieistniejącym miejscu mówią „Polaroidy z koncertu”, zbiór esejów poświęconych nostalgicznym wspomnieniom lat 90. – jedyna niebeletrystyczna książka Couplanda przetłumaczona na język polski. W tekście pt. „Dwie pocztówki z Bahamów” autor zastanawia się nad znaczeniem pustych, a jednak konstytuujących jednostkę, informacji przekazywanych przez media: „...już od urodzenia byłem wystawiony na ogromne ilości dobrej jakościowo informacji i rozrywki. [...] moja głowa zapchana jest niemal nieskończoną serią różnej długości konsumpcyjnych żywych obrazów, sponsorowanych przez wielki kapitał. [...] Jak to by było nie mieć tego w głowie? Jak to by było, gdybym wychował się w cywilizacji pozbawionej środków masowego przekazu? Czy to dalej byłbym «ja»? Czy moja «osobowość» byłaby wtedy inna?”³⁷. Coupland zdaje sobie sprawę, że to środki masowego przekazu kształtują współczesnego człowieka i to właśnie one są odpowiedzialne za upadek dotychczasowego, dobrze zorganizowanego systemu: „...wraz z zalewem elektroniczno-informacyjnych mediów, szablonny, według których układamy sobie życie, zaczęły znikać [...]. Stało się możliwe żyć, a nie wierzyć w żadną religię, żyć, a nie mieć związków rodzinnych, ideologii, polityki czy poczucia przynależności do klasy społecznej i historii – być zdenarracjonowanym”³⁸.

W „Polaroidach...” porusza też problem kontaktów społecznych, które wraz z wprowadzeniem mediów stały się zbędne. „W środowisku o niskim przepływie informacji, na przykład przedtelewizyjnym, jedyną rozrywką były związki międzyludzkie. Obecne techniki oddziaływań informacyjnych [...] umożliwiają związki takie, że interakcja cielesna nie jest dla nich w żaden sposób istotna. W efekcie skoro regularne, powszednie kontakty stały się staroświeckim zbytkiem, nastąpiło gwałtowne przyspieszenie dialogu wewnętrznego”³⁹.

I taki właśnie dialog wewnętrzny prowadzi w swoich książkach Douglas Coupland, dopuszczając do niego czytelników, którzy choćby tylko przez czas

³⁶ Mapa Google staje się niemalże mapą symulakrum opisaną przez J.L. Borgesa. Zob. J.L. Borges, *O ścisłości w nauce*, w: tegoż, *Twórca*, Warszawa 1998; J. Baudrillard, *Symulakry i symulacja*, Warszawa 2005.

³⁷ D. Coupland, *Polaroidy z koncertu*, dz. cyt., s. 109.

³⁸ Tamże, s. 180.

³⁹ D. Coupland, *Polaroidy z koncertu*, Warszawa 1998, s. 180.

trwania lektury mogą uczestniczyć w tym technologicznym świecie niedocenianego w Polsce pisarza.

Konkludując, Douglas Coupland w swojej niebeletrystycznej twórczości często porusza tematy związane z technologią bądź mediami. Jest również doskonały w trafnym definiowaniu zjawisk społecznych oraz w przewidywaniu tego, co wydarzy się już wkrótce, a „Przyszłość to nie tylko dostarczanie informacji (Alcatel-Lucent) czy organizowanie jej (Google), ale o zarządzenie rosnącą falą informacji, tak aby nas nie zalała. Nikt nie chce pić wody ze strażackiego węża”⁴⁰. Ta trafna metafora jest doskonałym przykładem couplandowskiego stylu, pełnego gier i zabaw słownych, który niekiedy przypomina manierę Marshalla McLuhana, do którego często nawiązuje np. w definicji technologicznego determinizmu – „pogląd, że ludzie istnieją tylko po to, aby rozmnażać cały czas nowsze technologie, że jesteśmy tylko tym, co Marshall McLuhan nazwał «organami seksualnymi technologii»”⁴¹.

Technologia wydaje się słowem kluczem do całej niebeletrystycznej twórczości kanadyjskiego pisarza. W „Kitten Clone” Coupland podsumowuje to, czego nie tylko on, ale cała ludzkość wyniosła ze swojego obcowania z mediami i najnowszą techniką: „Ludzie są bardziej ciekawscy, niż bym ich o to podejrzewał. Ludzie również lubią być połączeni z innymi o wiele bardziej niż mógłbym zgadnąć w 1992 roku. Jesteśmy dobrzy w znajdowaniu informacji, jakiej szukamy, kiedy naprawdę jej potrzebujemy, i mamy większe poczucie humoru, niż podejrzewałem. Z drugiej strony, również sędzę, że anonimowość jest pokarmem dla potworów, a Internet pozwala ludziom na zaspokajanie swoich najgorszych potrzeb z niemalże zerowym strachem o konsekwencje”⁴².

Internet ma również wpływ na samą formę książek Couplanda, w których krótkiemu tekstowi towarzyszy zdjęcie czy grafika. Ta metoda prezentowania treści wykorzystywana jest w większości internetowych publikacji, jednak może też być związana ze sposobem prezentowania treści w albumach z reprodukcjami dzieł sztuki. Nie należy zapominać, że Douglas Coupland to nie tylko pisarz, ale również artysta, którego dzieła prezentowane są w galeriach całego świata.

⁴⁰ Tenże, *Kitten Clone: Inside Alcatel-Lucent*, Bristol 2014, s. 70.

⁴¹ Tamże, s. 29.

⁴² Tamże, s. 167.

Powyższy tekst to jedynie zwięzła próba prześledzenia technologicznych i medialnych motywów w twórczości niebeletrystycznej Douglasa Couplanda. Jednak, aby otrzymać ich pełny obraz, należałoby zająć się także jego powieściami, ale również instalacjami, rzeźbami, happeningami, działalnością felietonistyczną oraz filmową. Kanadyjski twórca to współczesny człowiek renesansu zajmujący się wieloma dziedzinami aktywności twórczej i aby wyciągnąć wnioski dotyczące technologii i mediów, należy prześledzić również resztę jego dokonań. Ten artykuł to początek rozważań nad twórczością Douglasa Couplanda w polskiej przestrzeni badawczej.

BIBLIOGRAFIA

Źródła pierwotne:

- Basar S., Coupland D., Obrist H.U., *The Age of Earthquakes*, Nowy Jork 2015.
 Coupland D., *City of glass. Douglas Coupland's Vancouver*, Vancouver 2009.
 Coupland D., *Everywhere is anywhere is anything is everything*, Londyn 2015.
 Coupland D., *Kitten Clone: Inside Alcatel-Lucent*, Bristol 2014.
 Coupland D., *Marshall McLuhan: You Know Nothing of My Work*, Nowy Jork 2010.
 Coupland D., *Poddanie Microsoftu*, Warszawa 1996.
 Coupland D., *Pokolenie X*, Warszawa 1998.
 Coupland D., *Polaroidy z koncertu*, Warszawa 1998.
 Coupland D., *Shopping in Jail*, Berlin 2013.
 Coupland D., *Souvenir of Canada 2*, Vancouver 2004.
 Coupland D., *Souvenir of Canada*, Vancouver 2002.
 Coupland D., *Szamponowy świat*, Warszawa 1997.
 Coupland D., *Terry*, Toronto 2005.
 Coupland D., *Wszystkie rodziny są nienormalne*, Warszawa 2005.
 Coupland D., *Złodziej gumy*, Warszawa 2008.
 Coupland D., *Życie po bogu*, Warszawa 1997.

Źródła wtórne:

- Abbot C., *Jim Rocford or Tony Soprano: Coastal Contrasts in American Suburbia*, „Pacific Historical Review” 2014, vol. 83, nr 1, s. 1–23.
 Baudrillard J., *Symulakry i symulacja*, Warszawa 2005.
 Black D., *McLuhan the teacher*, „English studies in Canada” 2010, vol. 36, nr 2/3, s. 24–28.
 Boboltz S., *15 times the world's iPhone Obsession went entirely too far*, Huffington Post, http://www.huffingtonpost.com/2014/09/30/iphone-obsession-stories_n_5876458.html, dostęp: 8.10.2017.
 Borges J.L., *O ścisłości w nauce*, w: tegoż, *Twórca*, Warszawa 1998.

- Boyle-Taylor M., *Beware the Ides of Coupland: Douglas Coupland's (Oh, so very Canadian) perspective on the future and what it means to us*, „College Quarterly” 2011, vol. 14, nr 1, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ944700.pdf> (brak daty opubl.), (dostęp 6.10.2017 r.).
- Burrows P., *The first five years of the iPhone obsession*, Bloomberg Business (brak daty opubl.), <http://www.bloomberg.com/bw/articles/2012-06-21/the-first-five-years-of-the-iphone-obsession> (dostęp: 8.10.2017 r.).
- Doody Ch., *X-plained: The production and reception History of Douglas Coupland's Generation X*, „Papers of the Bibliographical Society of Canada” 2011, vol. 48, nr 1, s. 5–30.
- Grubisic B.J., *Surface Dwellers*, „Canadian Literature” 2007, nr 192, s. 154–156.
- Harners D., *Having arrived, time to move on: Coupland's Brentwood as an experiment with space and time*, „Environment & Planning” 2001, vol. 33, nr 12, s. 2109–2126.
- Lainbury G.P., *Generation X and the end of history*, „Essays on Canadian writing” 1996, nr 58, s. 229–240.
- McGill R., *The sublime simulacrum: Vancouver in Douglas Coupland's geography of apocalypse*, „Essays on Canadian Writing” 2000, nr 70, s. 252–277.
- McGregor J., *Hong Kong's severe iPhone 6 obsession*, „Forbes” (brak daty opubl.), <http://www.forbes.com/sites/jaymcgregor/2015/01/12/hong-kongs-severe-iphone-6-obsession/> (dostęp: 8.10.2017 r.).
- McLuhan M., Fiore Q., *The Medium is the Massage*, Corte Madera 2001.
- Melson R., *A (Queer) Souvenir of Canada: Douglas Coupland's transformative national symbols*, „Canadian Literature” 2013, nr 216, s. 35–49.
- Nathan G., *The magnanimous soul*, „NPQ: New Perspective Quarterly” 1994, vol. 11, nr 2, s. 2–4.
- Tate A., *Douglas Coupland*, Manchester, Nowy Jork 2007.
- Taylor P.A., *Hackers: Cyberpunks or microserfs?*, „Information, Communication & Society” 1998, vol. 1, nr 4, s. 401–419.
- Wimmer D., Dominicka J.R., *Mass media. Metody badań*, Kraków 2008.
- Yeo R., *Narrating Re-Generation*, „Canadian Literature” 2010, nr 206, s. 123–124.

Biogram

Szymon Żyliński – dr, adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zajmuje się analizą popularnych młodzieżowych aplikacji mobilnych, opisem zagranicznych systemów medialnych, szczególnie Bhutanu oraz kulturotwórczymi przejawami autostopu. Autor książek *Przeszłość polskiego autostopu. Medialne i literackie prezentacje zjawiska kulturowego* (Olsztyn 2014) i *Teraźniejszość polskiego autostopu* (Olsztyn 2015). Współredaktor monografii *Media w mediach. Uwarunkowania, praktyki i ograniczenia informacyjnej instrumentalizacji mikromediów społecznościowych* (Olsztyn 2016). Odbył staże w Maltepe University (Istambuł, Turcja) i Ryerson University (Toronto, Kanada) oraz kilkakrotnie prowadził badania terenowe w Bhutanie.